

Geografisk og nautisk sprogbrug.

Av direktør Louis E. Grandjean.

I lektor Axel Schous doktordisputats „Det marine Forland“ (1945), der for søkortsstudierne er af meget betydelig værdi, er der fremsat nogle forslag til betegnelserne av de lavvandede kysters former, som — hvis de bliver godtaget av geograferne — for nogles vedkommende vil adskille sig ikke uvæsentligt fra nautisk sprogbrug, som har århundreders hjemmel i kystegnenes dialekter. Der er noget ønskeligt i, at *geografisk* og *nautisk* sprogbrug ikke kommer til at skille sig for meget fra hinanden, og opfattelsen herav er årsagen til efterfølgende bemærkninger.

Av efterstående skema (fig. 1) fra dr. Schous bog fremgår det, at selve landgrunden kaldes strandplanet, at enden af landgrunden kaldes avlejringskråning, det yderste av landgrunden indtil yderste revle akkumulationsflak, det inderste abrasionsflak ligesom den inderste revle kaldes tilvækstrevle. Ingen av disse betegnelser er kendt udenfor geografernes kreds. Nautisk sprogbrug er derimod angivet på det andet gengivne skema (fig. 2), udarbejdet av overkorttegner ved søkortarkivet V. *Gregart*. Ved at samle de forskellige betegnelser og sammenholde dem indbyrdes er der anledning til følgende bemærkninger:

Strandplanet. Dette betegner de lavvandede områder, hvis udformning er undergivet bølgevirkningerne. Det nautiske udtryk herfor er *landgrunden*, i modsætning til *udgrunde*, som er landløse. Vilde der være betænkeligheder ved at erstatte strandplan med landgrund?

Aflejringskråningen. Dette betegner landgrundens yderste avfald mod Dybet, men dette har det nautiske navn *Skåret*, som er fiskernes ældgamle betegnelse og som indgår i en rad stednavne. Avlejrings-skåret vilde sikkert kunne godtages også av geograferne.

Akkumulations- og Abrasionsflak. Disse betegnelser går på de

dele av landgrunden, som henholdsvis bygges op eller avskræbles som følge av materialvandringen. Ordet flak er her avgjort mindre lempeligt, eftersom det, ligesom flade, i forvejen er almindeligt brugt om en jævn, flad *udgrund* av nogen udstrækning, se Søkortets Stednavne pag. 17. Den nautiske betegnelse er fra ældgammel tid *vallen*, som indgår i stednavnene Vallegrund, Valgrundet, Østre Vallen, Vestre Vallen o. s. v. med den særlige betydning: lav kyststrækning, hvorpå der i reglen kan ankres. Kunde Akkumulations- og Abrasionsval ikke godtages?

Havstok. Denne betegnelse dækker helt både geografisk og nautisk sprogbrug og er altså forbilledligt udvalgt.

Strandbred og marint Forland. Begge betegnelser avviger på

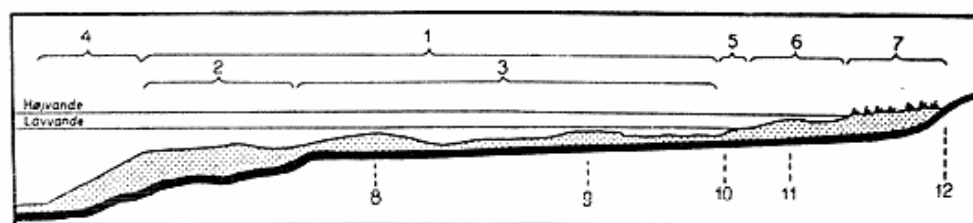

Fig. 1. Fladkyst-Skema. 1: Strandplan eller Landgrund. 2: Akkumulationsflak. 3: Abrasionsflak. 4: Aflejringsskraaning. 5: Havstok. 6: Strandbred. 7: Marint Forland. 8: Revle. 9: Tilvækstrevle. 10: Havstok-Terrasse. 11: Strandvold. 12: Oprindelig Kystlinie.

intet sæt fra nautisk sprogbrug, det sidste begreb er jo tilmed nyt.

Revle. Dette begreb er fælles i geografisk og nautisk sprogbrug. De rander, som udfaldsvandet danner i revlerne betegnes også ganske enslydende *hestehuller*. Dette udtryk skyldes, at revlerne også i nautisk sprogbrug kaldes hæste, se således forfatterens artikel „Et par søkortstudier“ i Handels- og Søfartsmusæets årbog 1946 samt Søkortets Stednavne pag. 71 under lbno. 135 Hestehage. Der ses dog ingen årsag til at atteroplive betegnelsen hæst udenfor stednavnene.

Tilvækstrevle. Udtrykket er klart og grejt, men som en ænse-værdig ting bør det vel nævnes, at denne i fiskeridialekterne kaldes *brand*, en afledning av brænding.

Sluttelig skal nævnes, at vandarealet mellem Hæsten og Brand i fiskeridialekter kaldes *Kedlen*, hvilket muligt senere kan få interesse.

Der er et par andre betegnelser, som jeg også gerne vil benytte lejligheden til at påvise ikke er i overensstemmelse med nautiske sprogbrug. Visse odder over (og under?) vandet kalder dr. Schou *Krumodder*. Det er et nyt ord og ganske beteg-

nende, men fiskerne kalder sådanne odder for *Stjært*, se Søkortets Stednavne pag. 22, antagelig ud fra billedet av en fugls hale (i. ex. vipstjært), hvis fjerspidser krummer på samme sæt som krummodden ses dannet. Mon ikke stjært er at foretrække for krummodde?

For konvergerende oddedannelser foreslår dr. Schou *Vinkelforland*, hvilket begreb også er ganske indlysende, idet næs (e) ikke kan bruges som i engelsk, men i søens stednavne har vi det meget gamle albu, som jeg tykkes er meget bedre. Det gamle udtryk bør vel have fortrinnet. Den nye ø, som har dannet sig på Raagø Flak og som dr. Schou kalder *Raagø Sand*, har fået et uheldigt navn, eftersom sand er betegnelse for en udgrund,

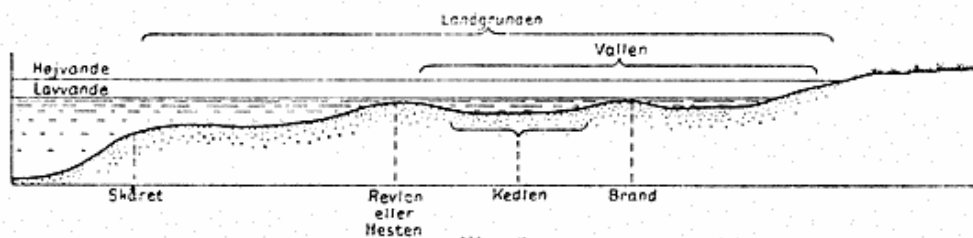

Fig. 2.

se Søkortets Stednavne pag. 26. Raagø har i forvejen en Kalv, den sidst „kælvede“ ø kunde kaldes Raagø Spædekalkv, hvilket jeg har foreslået i Søkortets Stednavne II del.

Dr. Schou har med stor ret gjort gældende, at kyststednavnene er av stor værdi med hensyn til at udforske forlandsstrækningernes tidligere karakter, men jeg holder desuden for, at disse navne bør danne grundlaget for de fælles geografiske og nautiske betegnelser. Når strandvoldsletten Jærnen mellem Strøby Ladeplads og Køge Sønakke har dette navn, skyldes det den oldn. betegnelse jadarr, der betyder kant, kyststrand. *Jærn* kan altså ligefrem benyttes om strandvoldsletter, men det er måske lidt tilgjort?

Sølager, som behandles i doktordisputatsen, er måske sammensat med oldn. söl: spiselig tangart (alga saccharifera) ligesom oldn. sölvafjara betød stranden (sv. fjären), hvor søl samles.

Det tykkes mig, at nye navne mest vil gavne, når de støtter sig på gammel sprogbrug, selvom denne kun er kendt fra dialekterne, hvor de til gengæld dog er levende endnu den dag idag.